

Hyvinvointitalouden mittareiden käyttökelpoisuus päätöksenteossa -raportti

Jukka Hoffrén
HTT, Dosentti (Soveltava tilastotiede)
Helsingin yliopisto

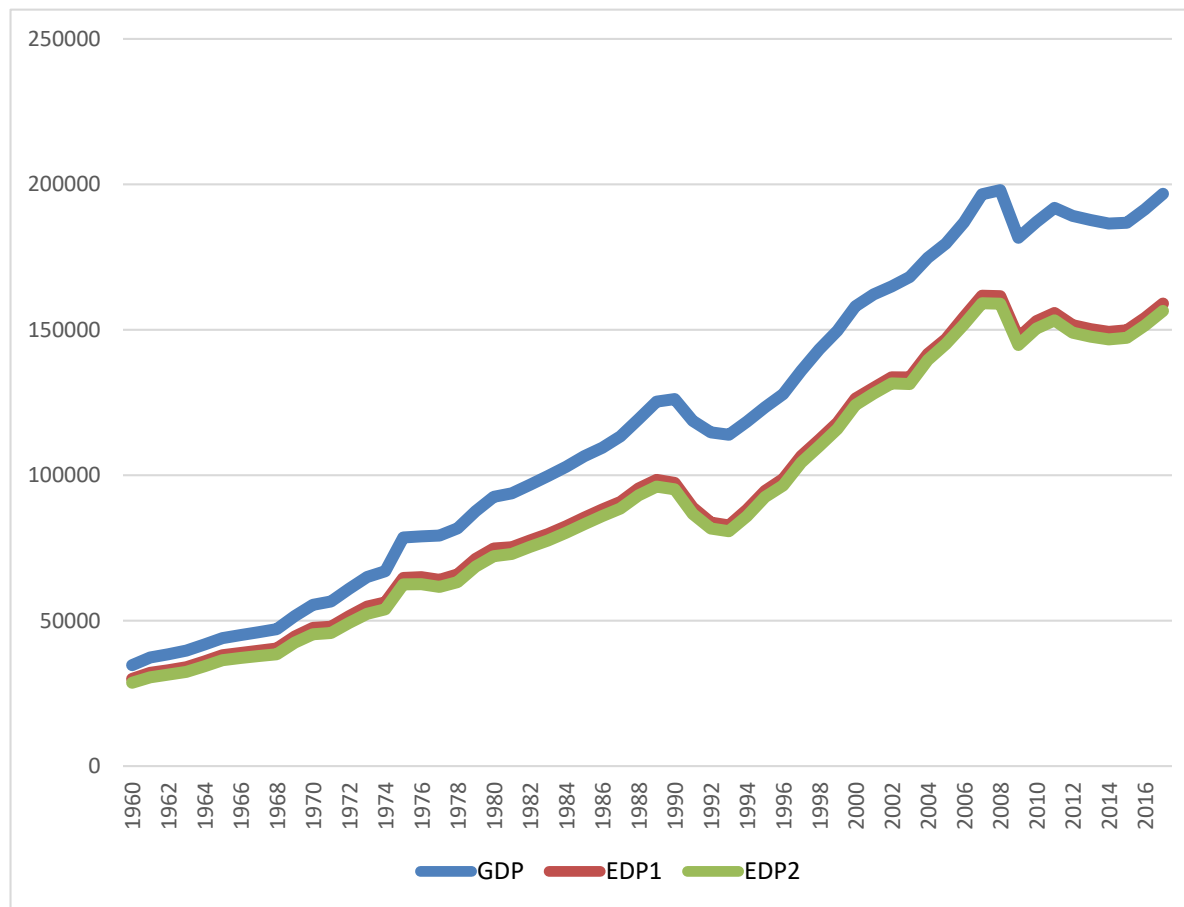
Selvityshankkeen tausta

- Hanke liittyi tulevaisuuden kehitystekijöihin ja kehitysmalleihin liittyviin taustaselvityksiin sekä Agenda2030 – selonteon seurantaan.
- Hankkeessa tarkastellaan ja päivitettiin kestävän hyvinvoinnin ja kehityksen indikaattoreita, kuten ISEW ja GPI– indikaattorisarjoja.
- Tavoitteena on ollut arvioida näiden mittareiden suhdetta BKT-mittariin ja ihmisten käytettävissä oleviin tuloihin ja arvioida tällä tavalla näiden mittareiden soveltuvuutta ja käyttömahdollisuuksia politiikan vaikuttavuuden arvioinnissa ja ohjauksessa etenkin valtion talousarviosta päätettäessä.
- Työ toteutettiin 1.6.2018 – 12.12.2018.

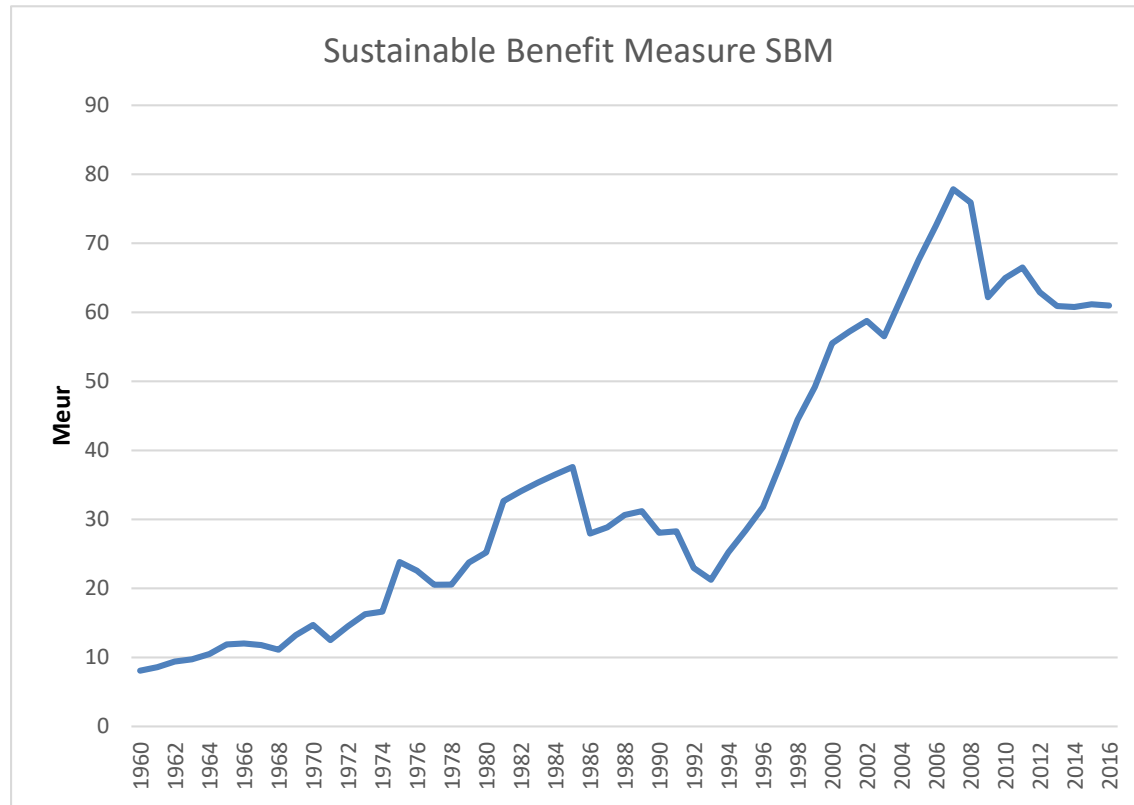
BKT:n näkökulman laajentaminen ei ole ratkaisu – vihreä BKT ei toimi

- Etenkin 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa keskityttiin erilaisten BKT:ta korjaavien nettokansantuotemittareiden kehittämiseen.
- YK:n SESA –käsikirja vuonna 1993 esitteli ympäristökorjatun kansantuotemittarin EDP:n (Environmentally adjusted Domestic Product).
- Ongelmana oli etteivät juuri mitkään BKT:n laajentamis- tai korjaamisyritykset eivät juurikaan muuttaneet kokonaiskuvaa talouden kehityksestä.

Suomen BKT:n ja EDP-mittareiden kehitys 1960-2017

Sustainable Benefit Measure (SBM)

SBM = nettokansantuote – ympäristömenot – taloudellisen kasvun haitat
– luonnonvarojen arvon alentuminen – muut ekosysteemien laadun heikkeneminen.

Hyvinvointi-mittareiden lähestymistapa

- Taloustieteilijät tarkastelevat taloutta hyvin suppeasti keskittymällä vain talouden markkinatuotantoon. Talousarvioesityksen ja BKT:n lähestymistapa on sama.
- Taloustieteellisesti perustellumpi lähestymistapa on tarkastella taloutta laajemmin hyvinvoinnin näkökulmasta. Tällöin hyvinvointiin vaikuttavista positiivisista tekijöistä on vähennettävä negatiiviset tekijät.
- Laajempi tarkastelunäkökulma edellyttää perusfilosofialtaan BKT:sta eroavien, hyvinvointia paremmin mittaavien hyvinvointimittareiden käyttöä. Lupaavimpia mittareita ovat Kestävän taloudellisen hyvinvoinnin mittari ISEW ja aidon kehityksen indikaattori GPI.

GPI:n laskenta

1. Tulonjaolla painotettu yksityinen kulutus (+)

2. Hyvinvointia tuottavat markkinattomat palvelut (+):

Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo, korkeakoulutuksen arvo, vapaaehtoistyön arvo,
kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut, maanteiden tuottama hyöty.

3. Tuotannon haitat ihmisille (-):

Rikollisuuden aiheuttamat kustannukset, vapaa-ajan menettämisen arvo, työttömyyden kustannukset, kestopulutusshyödykkeiden hankinta, työmatkojen kustannukset, liikenneonnettomuuksien kustannukset.

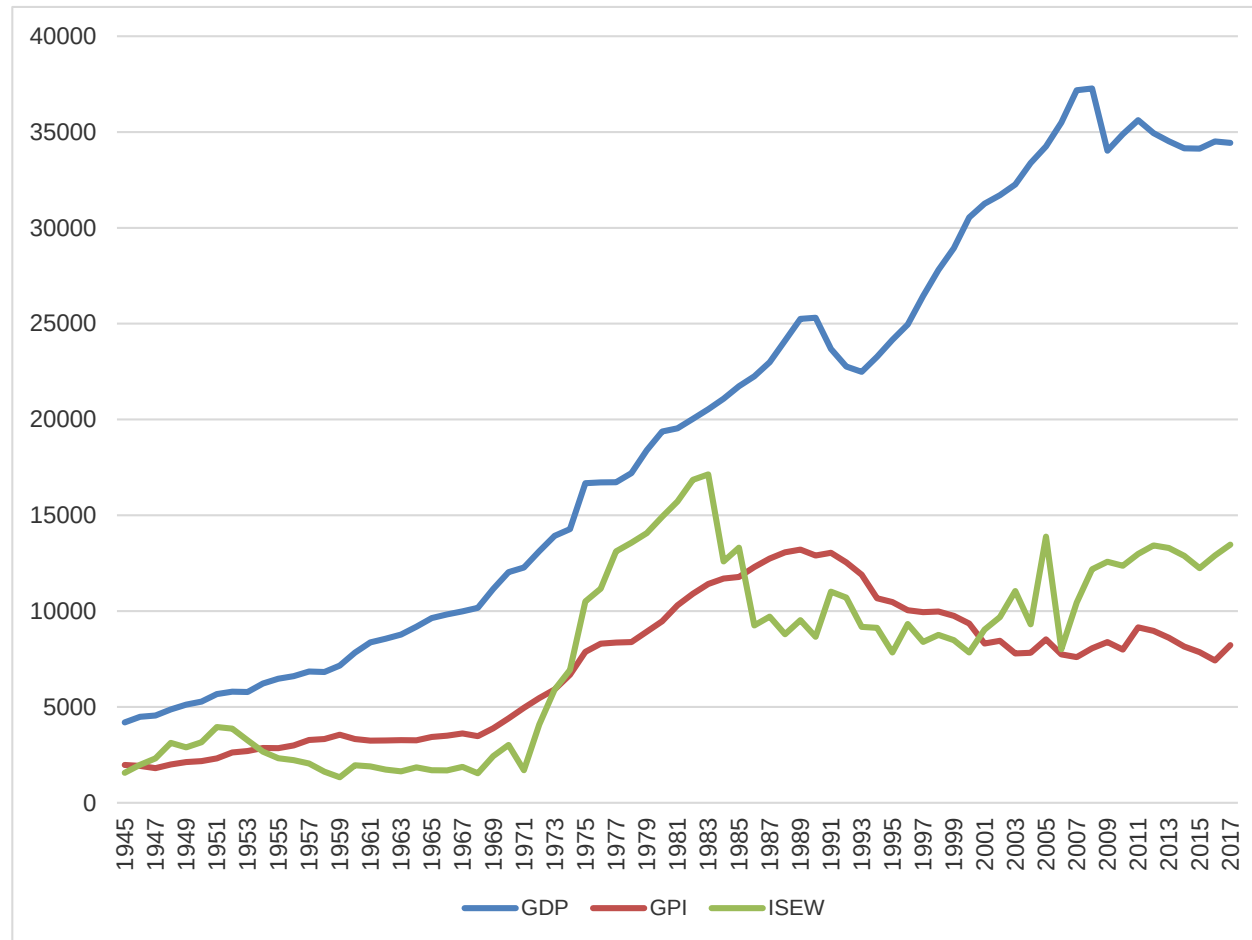
4. Ympäristön heikentyminen ja luonnonvarojen kuluminen (-)

Vesistöjen pilaantumisen kustannukset, ilmansaasteiden kustannukset, meluhaittojen kustannukset, soiden ja kosteikkojen häviäminen, maatalousmaan häviäminen, luonnontilaisten metsien häviäminen, uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, hiilidioksidipäästöjen aiheuttamat haitat.

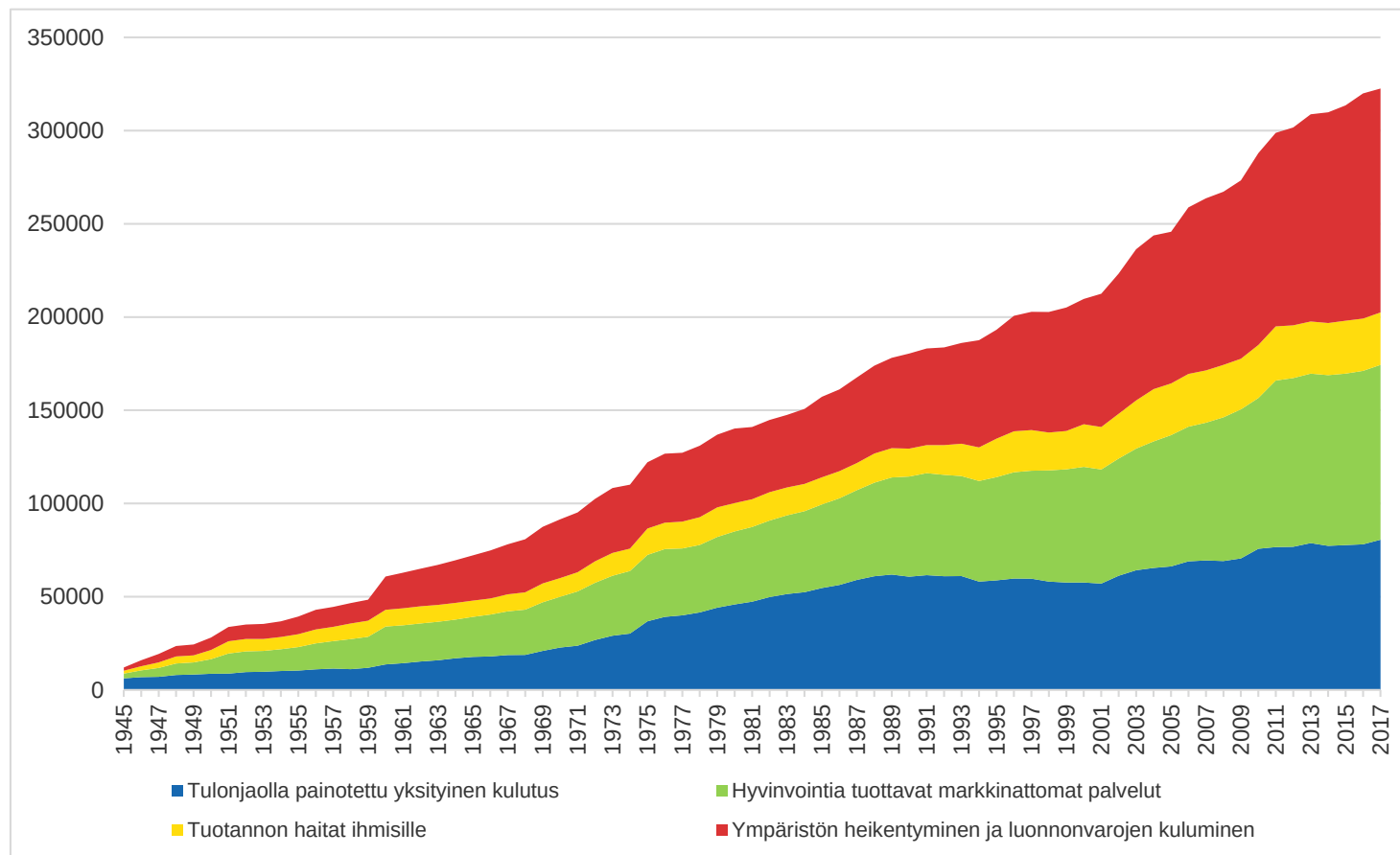
+ = vaikutus positiivinen.

- = vaikutus negatiivinen.

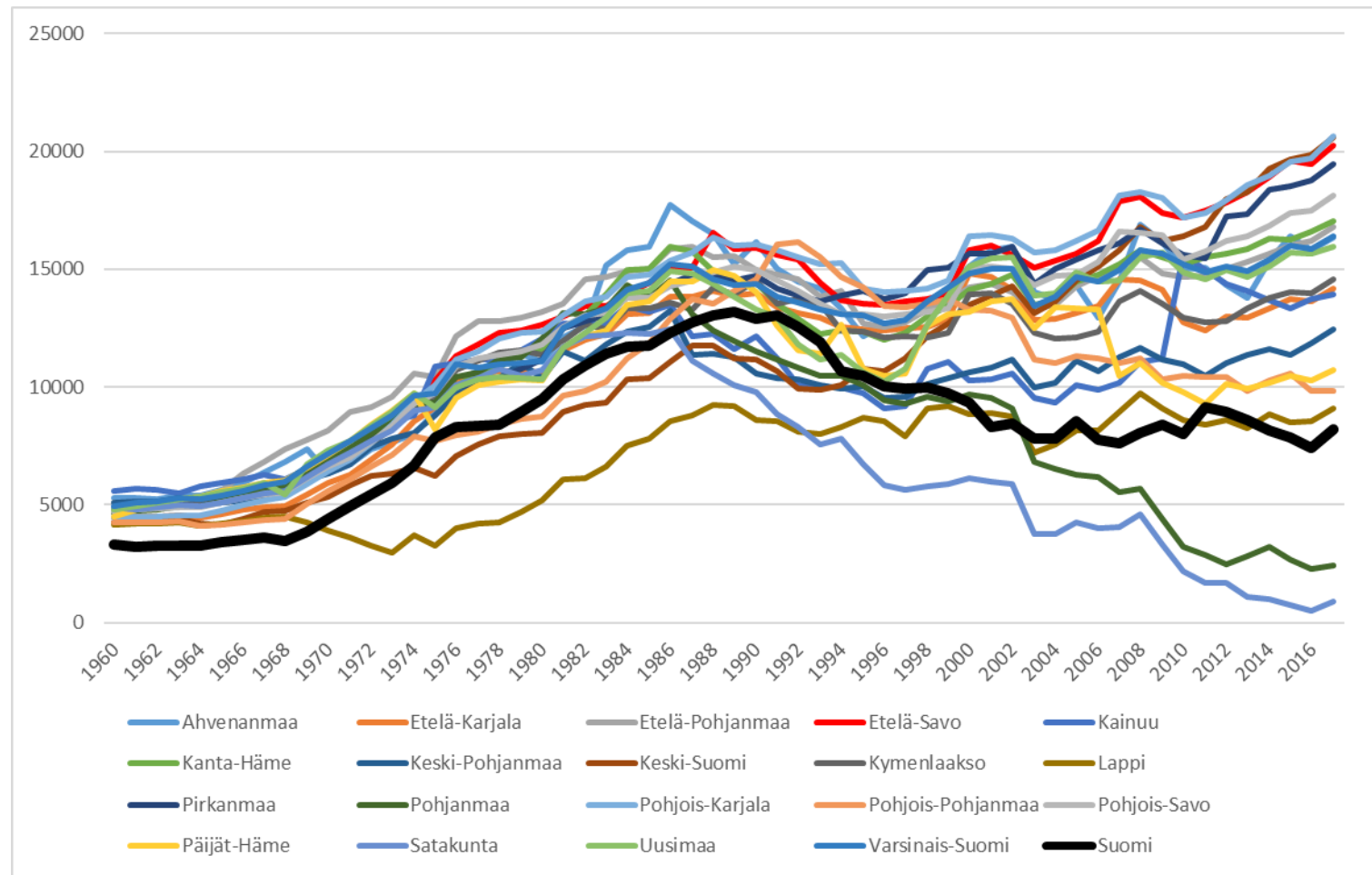
BKT:n, ISEW:in ja GPI:n kehitys 1945-2017 (euroa per asukas, v. 2010 reaalisin hinnoin)

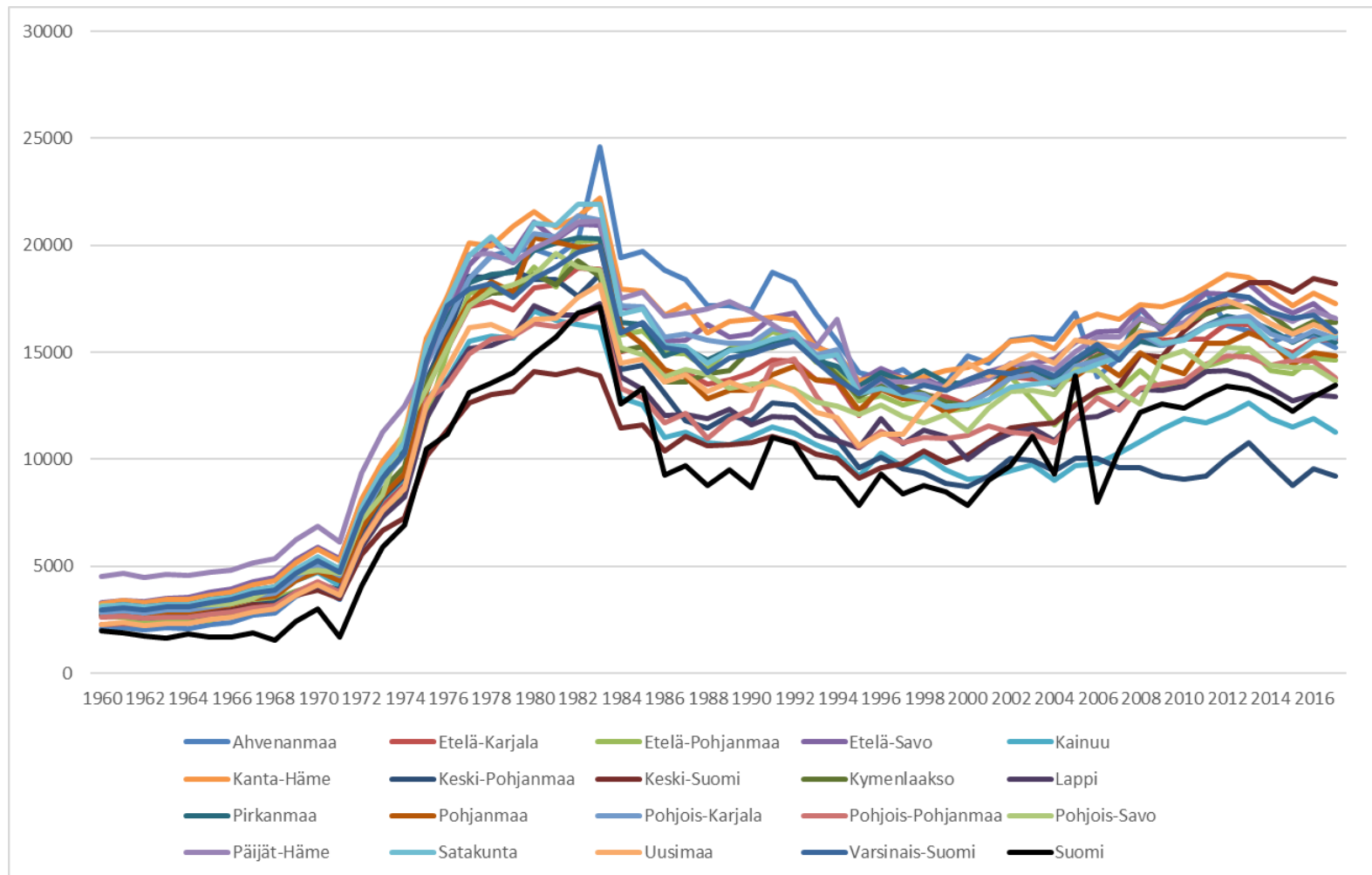
Suomen GPI:n pääkomponenttien kehitys 1945–2017 (euroa per capita, rp)

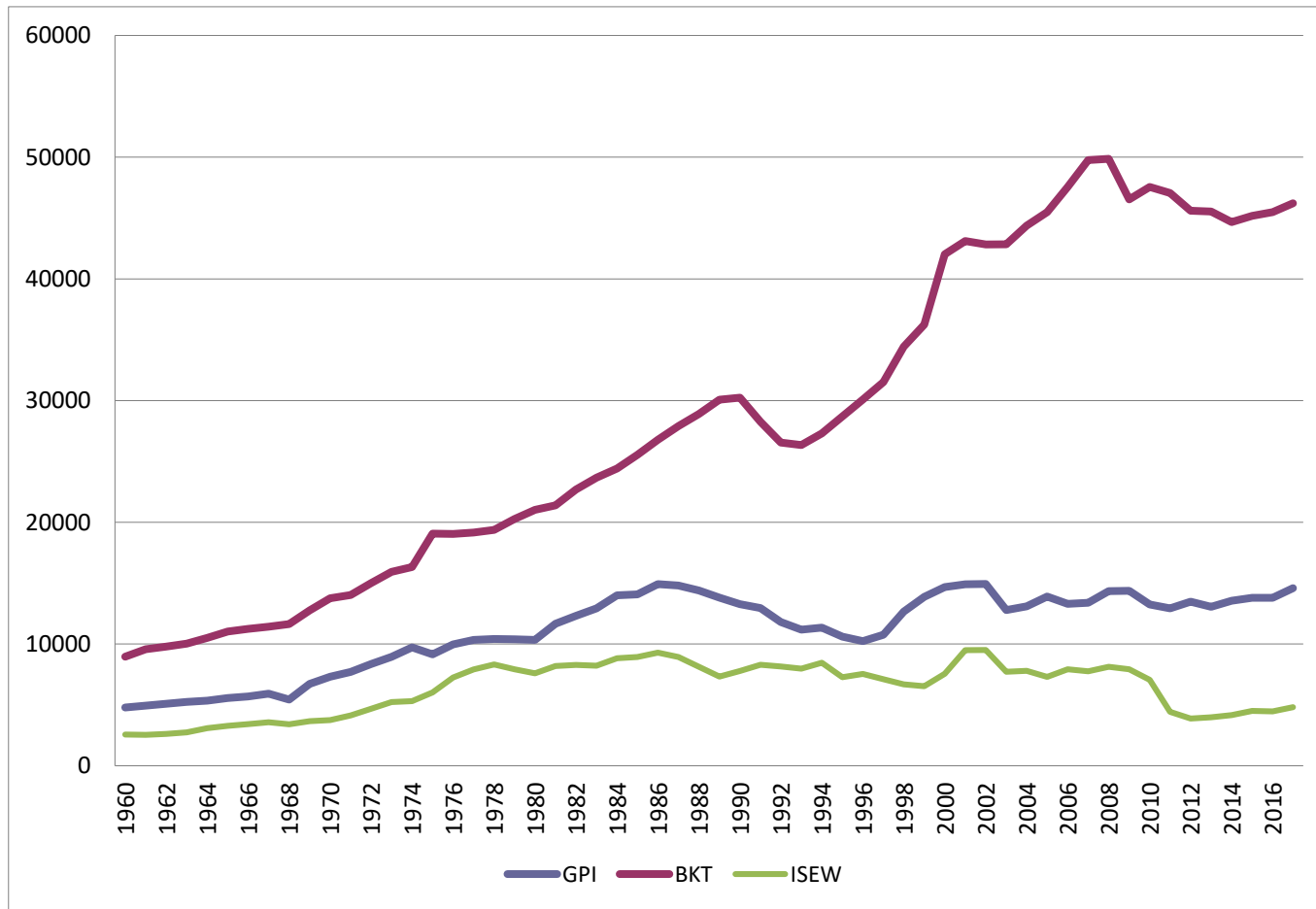
Maakuntien GPI -mittareiden kehitys vuosina 1960-2017 (euroa per capita, rp)

Maakuntien ISEW -mittareiden kehitys vuosina 1960-2017 (euroa per capita, rp)

Uudenmaan BKT:n, ISEW:in ja GPI:n kehitys 1945-2017 (euroa per asukas, v. 2010 reaalisin hinnoin)

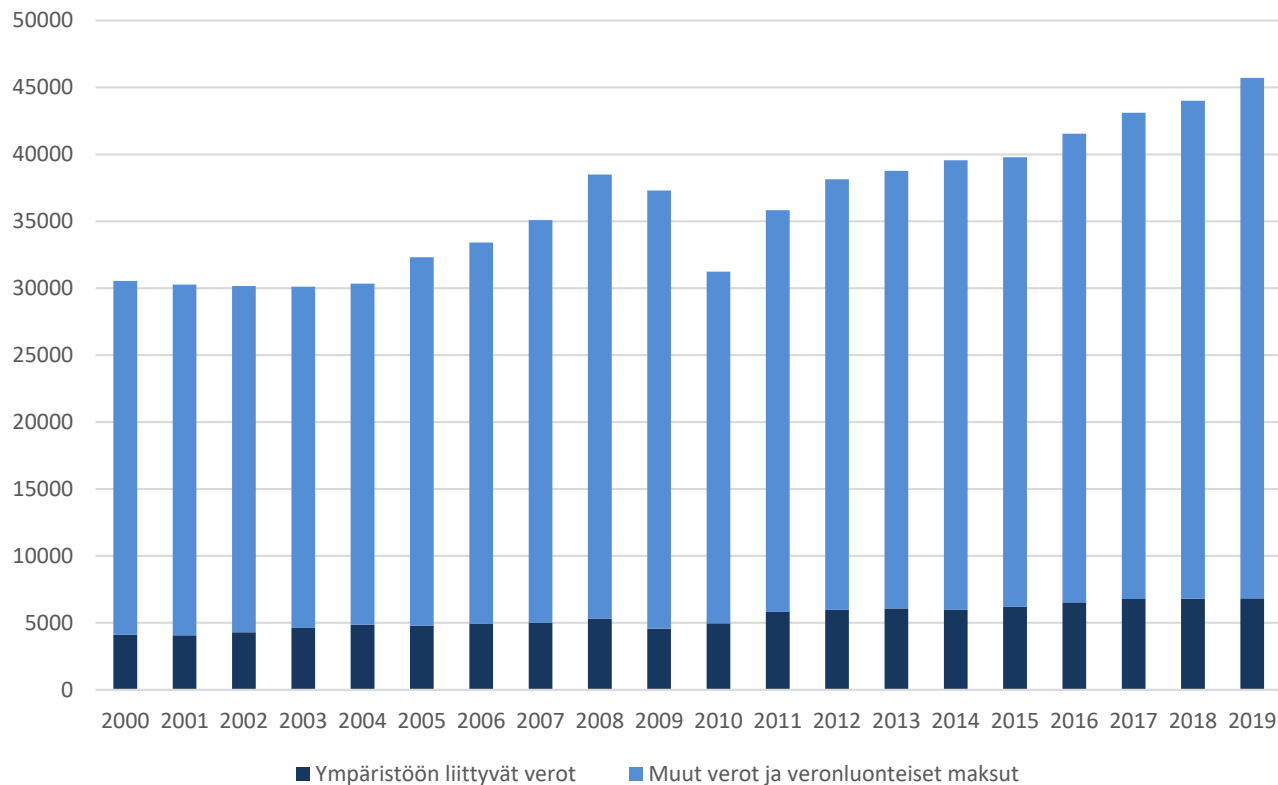
Hyvinvoinnin kehityssuunnat

- GPI ja ISEW seurasivat melko hyvin BKT:n kehitystä, kunnes kehitystrendit erkaantuivat toisistaan 1980-luvun loppupuolella.
- Suomen hyvinvointi on 1990-luvun alusta lähtien polkenut paikallaan. Vuoden 2008 finanssi- ja talouskriisin jälkeen BKT:n kasvu pysähtyi. Hyvinvointi on myös polkenut paikoillaan.
- Suorat ympäristövaikutukset on paljolti saatu kuriin perinteisin hallinnollisin ohjauskeinoin.
- Haasteena hyvinvoinnin mittamaiselle on etenkin ympäristön laadun heikentymisen, monimuotoisuuden ja ilmastonmuutoksen huomioiminen.

Kestävän kehityksen huomioiminen valtion talousarvioesityksessä

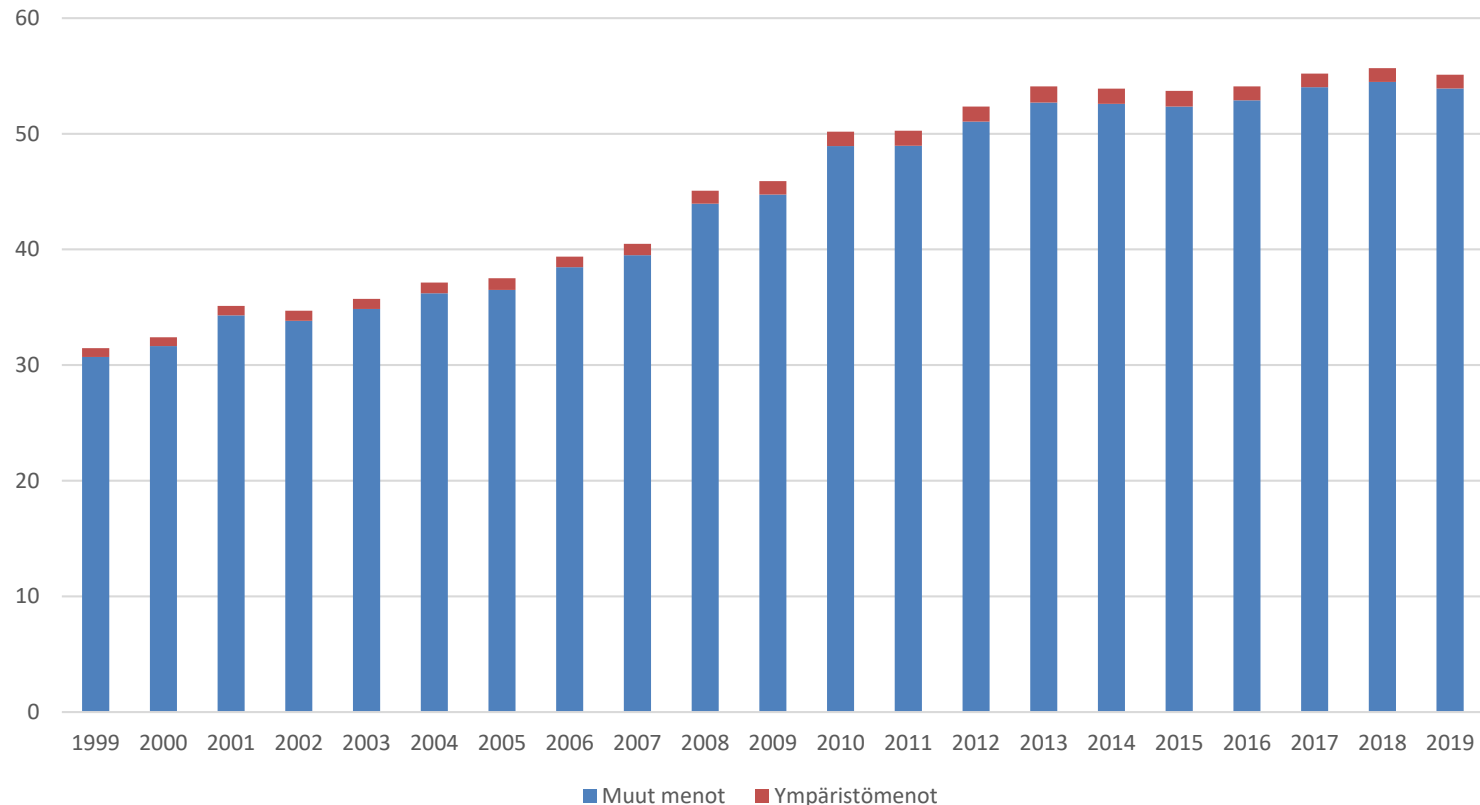
- Budjetin ympäristövaikutuksia sekä edistymistä kohden kestäväää kehitystä kuvattiin vuosina 1994-2006. budjettikirjan liitteessä ”Luonnonvarat ja ympäristö”.
- Kyt kentää budjettiin kuvattiin etenkin ympäristömenojen ja ympäristöverojen kautta.
- Samoilla menetelmillä voi tarkastella myös uusinta talousarvioesitystä.

Ympäristöön liittyvät verot ja kaikki verotulot 2000-2019

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ympäristöön liittyvien verojen osuus (%)	13,5	13,4	14,2	15,5	16,0	14,8	14,7	14,2	13,8	12,2	15,9	16,2	15,7	15,7	15,2	15,6	15,7	15,7	15,5	14,9
Varsinaiset ympäristöverot	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

Valtion ympäristömenojen kehitys 1999-2019 (mrd. euroa)

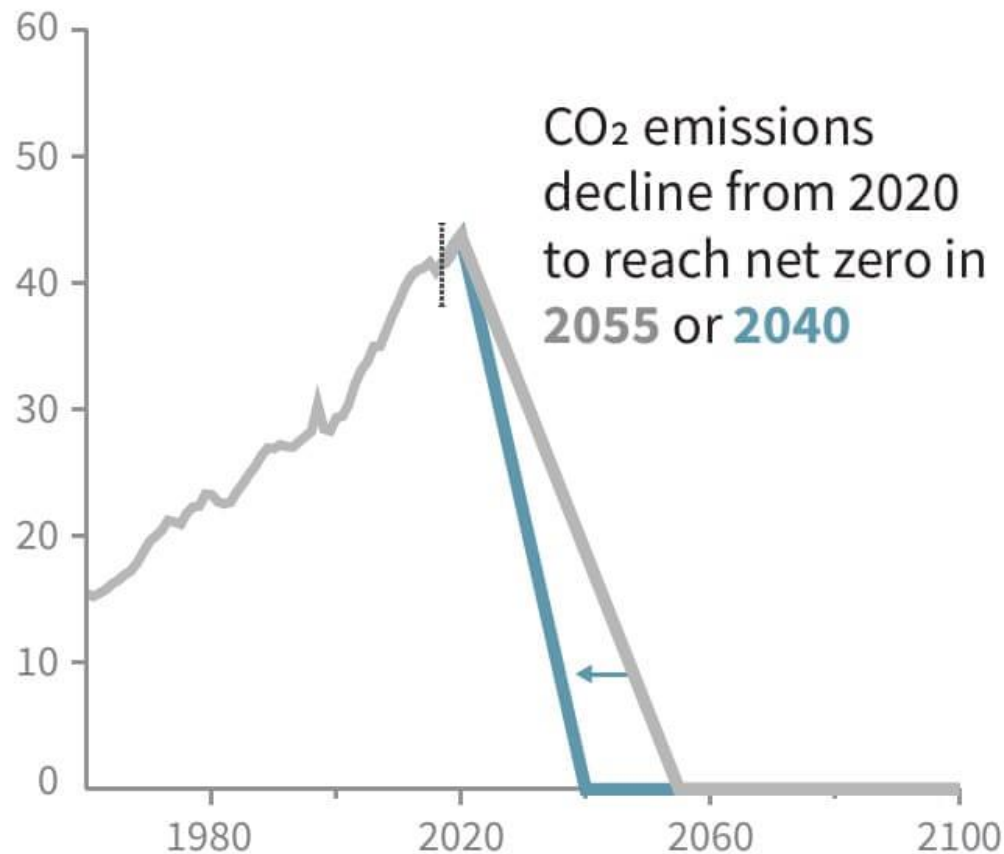
Ympäristömenot % valtion menoista																				
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
2,1	2,0	2,3	2,5	2,4	2,5	2,7	2,3	2,4	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	2,6	2,4	2,5	2,2	2,1	2,2	2,1

Talousarvion nykytilanne

- Budjetin näkökulma perustuu pitkälti tuotantoon sekä arvioihin henkilöverotuksen ja liikevaihtoon perustuvien verotulojen muutoksista.
- Valtion ympäristöön liittyvien verojen kertymä on viimeisten 20 vuoden aikana vaihdellut 12 - 16 prosentin välillä. Varsinaiset ympäristöverot ovat olleet vain 0,1 – 0,3 % tuloista. Ympäristömenot ovat olleet 2 - 3 prosenttia valtion kaikista menoista. Ympäristötaloudellisten keinojen potentiaalia ei ole hyödynnetty.
- Valtion budjetti on ollut kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen suhteen hyvin neutraali viimeiset 20 vuotta. Potentiaalia suunnanmuutokseen on kuitenkin paljon käytettävissä jos niin halutaan.

Tulevaisuuden keskeinen haaste

b) Stylized net global CO₂ emission pathways
Billion tonnes CO₂ per year (GtCO₂/yr)

Lopuksi

- Nykyisellään budjetissa tai sen tausta-arvioissa ei juuri tarkastella tuotannon aiheuttamia sosiaalisia ongelmia, ympäristöongelmia ja luonnonvarojen riittävyyteen liittyviä ongelmia eikä niiden vaikutusta ihmisten kokonaishyvintointiin.
- Nykyinen budjettikäytäntö ovat merkittävässä ristiriidassa tulevaisuuden haasteiden ja tarvittavien radikaalien muutosten kanssa. Kestävän kehityksen ja ilmastomuutoshaasteiden huomioiminen ei nyky menetelmin ole mahdollista.
- Hyvinvointimittarit avaavat budjettivaroilla tehtävien toimien positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia ja auttaa ymmärtämään ja näkemään kuinka luoda enemmän hyvinvointia pienemmin panoksin ja edistää yhteiskunnan kehitystä.
- Ympäristötaloudelliseen tilastointiin ja hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämiseen pitäisi panostaan huomattavasti enemmän resursseja.

Kiitos!

Jukka.hoffren@helsinki.fi